

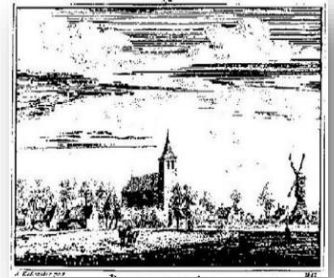
Protestantse Gemeente te Blaricum

Beknopte geschiedenis van de Dorpskerk in Blaricum

Middeleeuwen en Reformatie

Naar alle waarschijnlijkheid was Blaricum rond het jaar 1400 al een zelfstandige (katholieke) parochie, hoewel het dorp toen slechts een paar honderd inwoners telde. Op de plaats van de huidige kerk stond toen een houten kapelletje. Dit werd rond 1500 vervangen werd door een stenen exemplaar. Op een kaart van 1431 staat de kapel nog niet getekend, maar op de beroemde "Ronde Kaart" van 1520 staat een kerk die groter is dan die van de buurgemeenten Huizen en Bussum.

Het duurde even voordat de Reformatie in Blaricum voet aan de grond kreeg. Vlak vóór de beeldenstorm bracht men in Blaricum de kerkbeelden in veiligheid. Eeuwen later heeft een boer het 15e -eeuwse beeld van een pietà teruggevonden in een dijk dichtbij het dorp. Het is nog altijd in de Sint Vitus in Blaricum te zien. Nadat in 1578 Amsterdam en het aangrenzende Gooi officieel 'de nieuwe leer' (het calvinisme) aanvaardden, onttrok de overheid in de persoon van baljuw jonkheer Willem van Zuylen van Nijenveld het kerkje van Blaricum aan de Rooms Katholieke eredienst. De meeste Blaricumsers bleven echter hun oude parochie trouw en hielden daarom voortaan in het geheim missen in een zogenaamde 'schuurkerk'. De kerk aan de Torenlaan (door inwoners nu 'de gestolen kerk' genoemd) stond in die tijd nagenoeg leeg.

Op verzoek van de kerkelijke gemeenten van Blaricum en Huizen stelde de landelijke synode in 1595 voor het eerst een predikant aan: Hillebrandus Cunaeus. In 1605 werd Blaricum kerkelijk werd losgemaakt van Huizen en vormde voortaan samen met Laren een zelfstandige gemeente, waarvan Jan Lucassen de eerste dominee was. Er waren in die tijd niet veel kerkgangers, maximaal enkele tientallen. Soms preekte de dominee voor vrijwel lege kerkbanken. Dit veranderde toen drie welgestelde protestantse Amsterdamse koopmansfamilies: Capit, Stachouwer en Ruischdael (allen in Blaricumse straatnamen vernoemd) grote boerenhofsteden lieten bouwen in Blaricum en met hun personeel de kerkdiensten bezochten.

De Grote brand

Bij een grote brand op 26 maart 1696 werden in Blaricum 34 huizen en de school in de as gelegd. De kerk werd zwaar beschadigd, maar de preekstoel uit 1661 bleef gespaard. Meteen werd met herstel begonnen, waarvan de kosten werden betaald uit de verkoop van kerkelijke landerijen. Bij deze restauratie verdween het koor van de kerk, dat nog uit het katholieke verleden stamde en de preekstoel werd verplaatst naar de westelijke kant van de kerkzaal. Er waren aan de zijkant van het schip aparte ingangen voor mannen en vrouwen. Pas bij een grote renovatie twee eeuwen later werden die dicht gepleisterd en kwam er één gezamenlijke ingang.

De Franse Revolutie

Ten gevolge van de Franse Revolutie (eind 18e eeuw) veranderde het kerkelijk leven in Blaricum opnieuw ingrijpend. Landelijk kwam er een scheiding van kerk en staat. Huwelijken werden voortaan een staatsaangelegenheid. Begraven in de kerk werd verboden. Bovendien kregen de katholieken eerherstel en mochten ze uit hun 'schuurkerken' tevoorschijn komen. Onder leiding van de burgerlijke overheid werd er onderhandeld over wie nu eigenlijk eigenaar was van het kerkje: de katholieken of de

Protestantse Gemeente te Blaricum

protestanten. Omdat de katholieken geen interesse hadden in het oude gebouw, dat in deze tijd zwaar te lijden had onder achterstallig onderhoud, konden zij met een redelijk bedrag door de protestanten worden afgekocht. De kerktoeren werd in de Franse tijd, en is nog steeds, eigendom van de burgerlijke gemeente. Napoleon gelastte dat elk dorp een uitkijkpunt moest hebben om eventuele vijanden te zien aankomen. In de Tweede Wereldoorlog is de toren als zodanig voor het laatst gebruikt.

Renovaties

De Dorpskerk heeft een aantal grote renovaties ondergaan. In 1869 kreeg de kerk voor het eerst een zogeheten 'kabinetorgel', mede mogelijk gemaakt dankzij een gulle toelage door koning Willem III. In 1910 werden de muren witgepleisterd om vocht te weren en werd er elektriciteit aangelegd. De nu nog steeds gebruikte koperen kroonluchters kregen in dat jaar elektrische kaarsen. In 1934 werd de muur tussen toren en kerkruimte, die in 1869 was gemetseld, weer opengebroken, zodat er onder de toren een nieuwe entree ontstond. De preekstoel verhuisde van de westzijde terug naar de oostzijde van de kerk en er werd een ruime consistorie en predikantenkamer aan de kerk gebouwd, op de plaats waar vroeger het koor was. Ook is toen het prachtige Flentrop-orgel geplaatst. Het hele werk werd uitgevoerd onder leiding van architect Theo Rueter. Onlangs is er groot onderhoud aan de kerk gepleegd, waarbij het dak volledig is vernieuwd en het houtwerk van kerk en consistorie grondig onder handen zijn genomen.

Wat is er te zien in de kerk?

Bij binnenkomst in het voorportaal van de klokkentoren vallen direct twee dingen op:

Erfgooiersboom

In de toren van de Dorpskerk staat de in 1971 uit een grote eikenstam gesneden Erfgooiersboom, gemaakt door de Blaricumse kunstenaar Gerardus Lanphen.

Protestantse Gemeente te Blaricum

Deze houtsculptuur is een herinnering aan de periode van 1000 jaar, waarin de Gooise boerenbevolking het gebruiksrecht had van de gemeenschappelijke gronden langs de voormalige Zuiderzee. Dat recht gaat terug tot het jaar 968. In dat jaar kreeg graaf Wichman IV van Hamaland goedkeuring van keizer Otto de Grote van het heilig Roomse Rijk, op de schenking van een groot leengoed in 'Naerdinlant', zoals het Gooi toen heette, aan de zusters van het wereldlijk jufferstift van Elten, waarvan de dochter van de graaf Liutgard abdis werd. Omdat Sint Vitus patroonheilige van de Elterberg was, kregen ook de meeste plaatsen in het Gooi Sint Vitus als patroonheilige.

Na 1280 droeg Graaf Floris V, door de adel vanwege zijn populariteit bij de boeren, spottend bijgenaamd 'der keerlen god', bepaalde gebruiksrechten over aan de bevolking. Deze rechten werden later door graaf Albrecht van Holland in 1404 vastgelegd in 'de eerste schaarbrief'. Aan de mannelijke bewoners van het Gooi werden in deze brief bijzondere rechten toegekend. Wanneer uit van Gooise ouders geboren waren ('man-uit-man geboren in het Gooi') en in het Gooi woonachtig waren, mochten zij vee laten weiden ('scharen') op de meenten (gemene gronden). Zij werden Erfgooiers genoemd.

Een roerige periode die aan het eind van de 19e eeuw begon, leidde in 1912 tot de zogenaamde 'Erfgooierswet'. De vereniging 'Stad en Lande van Gooiland' ontleende hieraan haar rechten. Zij bezat het eigendom van de gemeenschappelijke heiden en weiden (ruim 3000 hectare). Hoewel de vereniging in 1968 vierde dat het gebruiksrecht op de gronden 1000 jaar bestond, besloten de leden in 1970 unaniem tot ontbinding. Op 1 januari 1971 was de liquidatie een feit. De wijken Hilversumse Meent en Oostermeent konden worden gebouwd.

Een bronzen afgietsel van de Erfgooiersboom staat sinds 1985 bij de muziektent in het centrum van het dorp

Grafsteen van Johan Stachouwer

Onder de toren bevindt zich, sinds de jaren tachtig, de grafsteen van Johan Stachouwer, vrijheer en eigenaar van Schiermonnikoog. Deze steen werd bij de renovatie van 1934 onder de vloer van de kerk gevonden. Sinds die tijd heeft de steen eerst een tijd buiten tegen de muur achter de kerk gestaan, maar is na een opknabbeurt door de Larense steenhouwer Theo van de Brink hier terecht gekomen. De komst van Stachouwer en zijn gezin en personeel naar Blaricum begin 17e eeuw was een belangrijke impuls voor het voortbestaan van de toen kwijnende protestantse kerk van Blaricum.

Protestantse Gemeente te Blaricum

Via de dubbele houten deuren in het voorportaal komt u in 'De Voorhof'. Deze doet tegenwoordig dienst als ontvangstruimte en plaats voor ontmoeting bij het koffiedrinken na afloop van de zondagse kerkdienst.

De houten kerkbanken staan aanééngesloten in het midden van de kerk, met zowel links als rechts een gangpad. Aan de oostelijke muur, in de vroegere dooptuin, staat het oude preekgestoelte uit 1661. De lessenaar en de koperen doopbogen stammen uit dezelfde periode. Het houtsnijwerk van de ornamentale doopvont is in 1934 speciaal voor deze kerk ontworpen door architect Rueter. Dat geldt ook voor de vormgeving van het indrukwekkende Flentrop-orgel in de nis boven de kansel.

Flentrop-orgel

Het ontwerp van het pneumatische kerkorgel is ontstaan in een tijd van veranderende opvattingen over de orgelbouw. De twee orgeladviseurs stonden nog met beide benen in de romantische orgelbouwtraditie. Zo werd hier voor een concertorgel gekozen, waarop vele mogelijkheden waren en waarbij men vasthield aan een romantische stevige klank. Toch moest het orgel ook voldoen aan de eisen van die tijd, vandaar enkele stemmen die meer overeenkomen met de klanktraditie uit de Barok. Hierbij heeft men naar een goede klankopbouw gestreefd en niet naar

een aantal afzonderlijk fraaie geluiden. Het resultaat is een palet van goed mengbare klankkleuren.

Het orgel bestaat uit drie gedeelten: het werk voor het eerste klavier met drie soorten stemmen: een zogeheten prestantenkoor, een fluitenkoor en de trompet. Het tweede klavier heeft de hobo, de gamba en een vijftal fluitregisters. Het werk voor het pedaal kent twee basstemmen, de cello en een zachtere hoge fluit. In totaal zijn er 22 stemmen. Het orgel leent zich niet alleen voor de eredienst, maar ook zeer goed voor concerten.

Bron: ds. A.W. Berkhof, Een toren in de tijd, Blaricum 1996

Contact en informatie:

Scriba Protestantse Gemeente te Blaricum
p/a Torenlaan 16, 1261 GD Blaricum
scriba@protestantsegemeentebларicum.nl

College van Kerkrentmeesters
Bankrekeningnummers:
NL 71 INGB 0000 1446 30
NL 45 RABO 0308 4012 39